

SOKFÉLE.

70. Szám. Béts. Augustus 30-dikán. (18) 1833

Emlékeztető Jegyzetek.

A u g u s t u s .

28 Aug. — 1788 † a' Kingstoni Hertzezné Angliának legszebb
's leglelkesebb aszszonya, ki a' tüzes vas próbát kiállotta. Erdekes
életét nézd: Conversations - Lexikon.

29 Aug. — 1526. MOHÁTS, Elég.

30 Aug. — 1813. Ütközet Kulin mellett. Schwarzenberg ösz-
vetőri Ostermann Kollaredo 's Kleist által Vandamme hadosztályát.
Vandamme maga 8000 katonával 's 80 álgyuval esett fogságba. —
1809. Napoleon Schönbrunnból Posonba megy.

Barátságos válasz a' Lóversenkezés feletti észrevéte-
lekre adott „Enyhítő feleletre“ (Sokféle sz. 52. 833)

(Folytatás.)

Azt mondja az E. f. írója, hogy N. D. látott jól
mindent, mire a' két Hazafi (t. i. mi recensei) öt
oktatók. *) — Erről szabad legyen egy kissé kételked-
nem; mert akkor bizonyosan nem fogott volna a' ló-
futtatás ellen kikelni. Én ugyan is, koránt sem azért
szóllattam fel a' lófuttatás mellett, mintha ezt gyerme-
keink józanabb nevelésöknél fontosabb tárgynak tar-
tanám, 's mint minden dolognak, úgy ennek is lehető
árnyék oldalait nem látnám: hanem azért, mivel erő-
sen meg vagyok győződve a' felől, hogy ezen aprólé-

*) Ezen kifejezésre egy magános megjegyzésem van. Tudván
hogy egy íróban szerénységtelenség, ha olvasóit is, annyival in-
kább íróársát magával a' művelődés legalább egyenlő fokán
állani nem képzei: azt meggyőződésből nem tehetem, hogy
valakit oktatni kívánnék; én csak figyelmeztetni igyekszem.

kosabb kissebb fontosságú 's befolyású Intézetnek kellett elébb „környülményeink“ között — a' mit felejteni soha sem kell — szükségesképpen lábra kapni, hogy így az egyesületek lelke kifejlődvén, 's mind inkább erősödvén, nagyobb tárgyakra is felemelkedhessünk. Azt megengedem, hogy az E. f. írója barátságos viszonyban állván N. D—tel, ez bizodalmas beszélgetésekben bővebben nyilatkoztatván ki magát, azon értelemben van, mellyet ő (t. i. az E. f. írója) mond nekünk felőle; de engedje meg viszont az „E. f.“ írója, ha én azt erősítem, hogy a' N. D. értekezéseit figyelemmel olvasván többször, — a' mit kelle tennem, mert észrevételeket kívántam azokra tenni, — mást nem vehettem ki belőle, mint a' mit „Észrevételeimben“ írtam; — 's azt hiszem más rokon érzésű gondolkozású is így lehetett vele, mint annak egyik jele Sz. D. Úr szavai is, kitől én vagy 35 's több mértföldnyi távolságra vagyok, 's vele semmi viszonyban nem állok.

Ha a' szemre hányásnak azon része, hol az mondatik: hogy oly (millyen?) lobogó fáklyával jönni elő, 's nagy világosságot terjeszteni ott, hol oly sok kényes tárgy, oly sok tsiklándós dolog rejtezik, 's annak rejtve is kell maradni“ reám is tzeloztatott, nagyon sajnálom. — Nem gondolnám, hogy éppen oly igen lobogó fáklyát gyújtottam, 's világosságot terjesztettem volna; mert ezt tán, ha erőssen akar-nám sem igen lehetne tennem, a' minek okát nagy fejtörés néfkül is kitalálhatni. — Azt megengedem ugyan, hogy egész fényt árasztó világgal járni ott, hol a' szem is fájós még: ártalmasabb lehet, mint pislogó métsstel. Ez kivált a' természeti világban, az az tulajdon értelemben, igaz is lehet; de itt is szűkség szoktatni a' szemet a' nagyobb világossághoz, 's méts helyett jobb lámpát venni, és kanóttzát úgy igaz-

gatni, hogy a' világosság nőttön nőjjon, ne pedig mint a' métsnél, hogy fogyatéka felé mind inkább kevesedjék, 's végre kialudván még rossz büzt is terjeszzen el; 's attól még inkább kell óvakodni, hogy a' fájós szemű az örökös szürkületet vagy megútván, vagy történetesen oly szobába jutván, mely nem csak mérsékelt világú lámpával, hanem fényes viasz gyertyákkal vagy tán lobogó fáklyákkal is pazarolva lévén kivilágítva, azt annyira megkedvellje, hogy talán ön kárára oda sem hagyja, míg szemei világától a' bemenet árrába meg nem fosztódik. — Egyébiránt a' „Mi“ értelmi világunkban illyes valamitől tartani nem lehet; vannak ugyan is arra ügyes örök rendelve, kik a' világosságot bizonyosan elég takarékosan ki tudják mérni. — Az idézett szak (l. 404 l.) végire azt mondom még, hogy bagolynak igen is sötétség, de az Isten képire teremtett embernek világosság éltetője, 's a' homályt vagy sötétséget csak a' bűn keresi; és ha jót igazat követünk el: nints ok miért titkolnunk; ha rosszát teszünk: a' kimélest nem érdemeljük; és méltán számot tarthat minden jók betsülésére, 's még a' maradék hálájára is az, ki gyöngeségeinket felfedi, sőt ön magunk is köszönettel, 's még a' maradék hálájára is az, ki gyöngeségeinket felfedi, sőt ön magunk is köszönettel tartozunk iránta, mert átlátván, miben hibáztunk: igyekezni fogunk azt *jóvá tenni*, ha csak meg nem rögzött még bennünk a' gonosz.

Nem hallgathatom el, hogy belátásom szerint az „E. f.“ írója magával is ellenkezésben látszik lenni a' 404-k lapon egymás után következő 's a' 405-kén folytatott két szakban. Ugyan is az elsőbbikben mentegetni kívánja N. D—t barátját, mintha N. D. csak a' lófuttatást balúl értők ellen szóllott volna; a' másokban pedig azt mondja, hogy ha szinte vagynak is, lehetnek

is észrevételek a' hazában most lábra kapott újítási módokra: mindazáltal itt most *jó szempontból* kelletvén a' *jót tzelzők* igyekezetét tekinteni, nem a' ma nagy Gr. Sz—ben 's Társaiban akadhat meg az okos hazafi, "s a' t. 's itt sok szépet és jót adván elő azon valóban nagy Férjfiakról, munkálataik tzelzésairól, megérhető hasznairól, így folytatja: „hanem Hazánk azon számos polgárjaiban (kell keresni a' hibát) kik a' jó tzelt látva is, vagy midőn nem látták, felvilágosztatások után is, a' „Löversenyben“ nem azt keresik, a' mit kellene, hanem a' hibás magyarázából eredett azon hitben vannak, hogy tsak a' „szószerinti értelemben vett Löverseny“ egyedül szép, felséges 's hazafiui foglalatosság; ez amaz első szükségű, 's egyetlen tzikkelye a' kimívelődésnek, melly nélkül, és a' mellyen kívül a' lélek és erkölts tökéletesítésére tsak gondolkozni, annyival kevésbé pedig tenni nem lehet. — Ezekből a' jön ki, hogy N. D. nem jó szempontból vette fel a' jót tzelzők igyekezetét. Ebben az E. f. írójával én is egyetérték. De ezen állítás nem fér a'mavval öszve, hogy t. i. „N. D.“ *Mindent jól látott.*

Mi azt illeti, hogy némellyek nem fogván fel tellyes tisztaságában azt, a' mit Gr. Sz. teremő lelke alkotott: annak sem Gr. Sz. és Társai, sem az Intézet éppen úgy nem oka, mint egy jó Tanító nem oka annak, ha a' természettől mostohán hagyatott nevendéke nem okik alatta; holott a' többiek szép előmenetelt tesznek. Hogy minden emberi találmány fogyatkozásokkal lehet tellyes, mindennapi eset; és hogy a' legszentebb nemesebb dologgal is lehet viszszaelni: annak bizonyosságául tsak a' réliigióra emlékeztetés legyen elég; és ezért, úgy hiszem, sem a' réliigiót, sem annak alkotójit igazságosan kárpálni nem lehet. — Egyébbiránt szemem elébe még nem akadt oly ember, ki a'

Lóversenynek oly fontosságot tulajdonított volna, mint az E. f. írója említi, hogy a' félékre akadt; és búslakodásra, panaszos kifakadásra kényszerítettett azok ellen, kik a' Lóversenyt kimívelődésünk 's nemzeti-sedésünk non plus ultra-jának tekintik. Illyen exaltált tévelygők vajmi kevesen lehetnek, 's úgy szólván számba sem lehet őket venni.

Az E. f. írója a' 407-k lapon kinyilatkoztatott abbeli kívánságának, mely szerint itt az ideje, hogy a' lóverseny, az alkotók nézése szerint is más tzélarányosabb formába olvadjon ált: úgy hiszem, meg van már felelve; mert az, már valósággal állat-tenyésztő Társasággá vált, 's már „köz lelket“ is vévén magának, látszik, hogy az Intézet magát megfészkelte, 's mind inkább gyökeret verend. — Továbbá

Olly állítmányt is hozott elő az E. f. írója, melyet senki, legalább az említett „Egyesületek“ alapítói bizonyosan soha nem állítottak, hogy t. i. a' minden oktalann állatok felett való nemes teremtménynek, az *Embernek* formálására teendő nagy lépéseknek szükségesképpen a' Lóversenyből kellene 's lehetne egyedül kisarjadzani; vagy hogy a' Lóverseny virágzásba jövele után volna szükség arról gondolkozni, mint kelljen nemes lelkű és szívű, közjóért élő haló igaz polgárokat adni a' hazának. — Ezt kereken tagadni szükség nem vala, mivel az ellenkezőt, tudtomra legalább, senki nem állította. — Bővebb meggyőződhetés végett hátorkodom az E. f. íróját az e' tárgyról kimerítőleg szolló lelkes Hazánkfiának Gr. Széchenyinek „Világ“ tzímű munkája leginkább e' pontot érdeklő tzikkelyeire útasítani; mellyeknek olvasása közben, reménylem, meg fog győződhetni a' felől, hogy Gr. Sz. derék Társaival nem a' Lóversenyzésre, de arra a' mit az eszköz t. i. *Egyesülésre* alapíták szét-

bontzott hazánk lehető előmenetelét. Ezek folytában azt mondhatom, hogy e' tekintetben, 's oly értelemben, mint Gr. Sz. veszi, bizonyosan fontosabb és szükségesebb volt a' „Löversenyzést“ felállítani, mint egy oly nevelési terv kidolgozásához 's kiviteléhez fogni, millyet „környülményink“ közt egy két ember képes lehetne végre hajtani. Az Athénbeliekről felhozott hasonlatosságról elmélkedvén az „E. f.“ írója, magától is el fog juthatni oda, hogy Gr. Sz. és Társainak teljes igazságok volt elébb a' kivihetőbb dologhoz fogni, 's úgy tovább menni. — Valamint az Athénbelieknek, nem csak, de az egész világ minden népeinek figyelmét könnyebb „elmés mesélési tréfával“ — széles értelemben véve a' kifejezést — mulattató tárgyakkal felgerjeszteni, mint egyszerre komoly elmélkedéssel foglalatostkodás által; mert minden Nemzetnél ritkák azon emberi alakban öntött ditsőbb 's hatalmasb lények, millyeneket Gr. Sz. Világ tzmű munkája 50-k lapján említ, kik az igazság keresők világosítására, a' felhőkben borúlt sötét ég nyiladékin előtűnnek; 's nálunk is azért ritkák, mivel oly nép vagyunk, millyenről derék Hazánkíra ott emlékezik. — De ezen megijedni vagy azt palástolni akarni, — hogy nemzetünk is illy állapotban van, t. i. hogy nem éppen komoly tárgyak által költhetni fel szendergésiből, — nem kell, nem szükség, 's ez nem is szégyen; mert ha vissza tekintünk a' világ történeteinek évrájain, úgy találjuk, hogy ezzel majd minden más nemzetek így voltak, 's a' Reformátorok nagyobb része így tselekedett; sőt néha igazán mesés beszédek, előadások, tettek által iparkodtak a' hallgató népek figyelmét feltsiklandozni; kivált mig éppen gyermeki állapotban volt az emberi nem: gyakran a' legszebb-felségesebb gondolatok, tzelzások, tetsző külsőkben, képekben foglal-

tattak, hogy azt a' nép felfogni képes, 's a' benne találtatható kellemeikért követni is készen légyen. — Ut pueris olim dant crustula blandi Doctores, elementa velint ut discere prima.

A' tzelirányos nevelés igen fontos voltáról, 's nemzetesedésünk való befolyásáról tökéletesen meg vagyok győződve, 's azt hiszem, hogy a' ki e' tárgyakról valaha komolyan gondolkodott, kételkedni nem fog. De az már más kérdés, ha Gr. Sz. Társaival képes lett volna e' akkor, midőn a' löfuttatás felállítására lépéseket tett, egy oly nevelési tervet kivinni, melynek az egész Nemzet, úgy szölván, újjászületésére befolyása lenne: arról szabad legyen egy kissé kételkednem, mert tsak vi'sgáljuk közelebbről a' tárgyat. — Ki 's mi volt Gr. Sz. I. tsak 1825-ben is még a' Nemzet előtt? — Egy oly ismeretlenségben élt mágnásunk, millyenek számosan vagynak, kinek familiai neve ugyan ismeretes, de magáról semmit sem tudunk. *) Koránt sem olyan hatalmas befolyású személy volt ő, ki az „E. f.“ írója által említett „megleni kellett polgári felső rendelkezéseket“ a' nevelés tárgyában kiadhatta, vagy kiadatását eszközölhette volna; nem tsak, de még tsak egy valanire való oskolai Intézetnek sem volt felvígázója (úgy nevezett Lyceum, Collegium Inspectorum — Curatorum — Rectorum), 's ha az E. f. írója tanácsán kívánna megindulni, legfeljebb ha Czenken vagy egyebütt falusi jószágán állíthatott volna fel va-

*) Reménylem, itt engem senki balúl érteni nem fog. Az, Gr. Sz. kissébségére nem szolgál, hogy körül belől tsak azok ismerték, kikkel vérség, hivatal, vagy más viszonyok kötötték össze: úgy más részről ditsőségére válik, hogy néhány év leforgása alatt, annyira felemelkedett, hogy Országunk egyik szegletéből a' másikba hangzik jó híre neve; a' mit egy oly ember, ki magának így tör pályát, meg is érdemel.

lami iskolai Intézetet, — 's Társai is hasonlóképp ilyes intézeteket állíthattak volna fel saját jószágaikon, ki ki tehetségéhez képeest. — Ilyenek által pedig ugyan tzelt értek, hatottak volna e' Nemzetünkre — pedig ez a' fő tzel — tsak annyit, mint a' Lófuttatás, Casinó 's a' t. felállításai által. — Erről is szabad légyen egy kissé kételkednem. Azt meghiszem, hogy egy két ember-barát, kiknek úgy is minden jóért melegen ver a' szívek, magasztalnák őket, 's ha mint titkon is áldanák neveiket az emberiség nevében, de akadnának, mint most is, — mert rágalmozó könnyen találkozik — kik őket ábrándozóknak neveznék, mint a' kik az emberi nemet akarják tanítani, 's vesztekre felvilágosítani; — ha pedig ők magok eltűntek volna a' tselekvés piatzáról, mint a' kik intézeteikbe lelket lehelletek, 's míg éltek feltartani is tudták volna: elhúnytok után, azok is alkalmasint utánnok rohantak volna a' semmiségbe, mint Tessedikünk intézete; vagy úgy hanyatlana, sóvárogna, mint más ezzel rokon, de talán a' hálátlan maradék kényétől függő Intézeteink.

Mind ezekből tehát ismét meg ismét azt a' következtést húzom ki, hogy Gr. Sz. és Társai igen böltsen tselekedtek, hogy „környülményeink“ közt legelőbb is az „Egyesülés“ lelkét kívánták felébreszteni; azok pedig, kik az arra vezérlő eszközök ellen kelnek ki, helyzetünket nem fogják jól fel, 's legalább is tévelygők.

K—ch.

Rejtett szó.

Főnégyem fanemét, 's rövidített fő ötöm adja
Alkunak egy módját; négy végsőm feddi babérral
Megszentült fejedet: szoros ösvényét ha futád; de
Font szövevényt lelhetsz nehezebb noha módon egészbzen.

Megfejtés az 6g. számban: Lég.